

DZIAŁALNOŚĆ PEDAGOGICZNO-PRAWNA BRONISŁAWA PIŁSUDSKIEGO

Barbara Jelonek

Pracownia Badań Praw Orientalnych, Uniwersytet Wrocławski,
ul. Uniwersytecka 22/26, 50-137 Wrocław
E-mail: barbaraajelonek@gmail.com

ABSTRAKT

Cel badań. Przedstawienie działalności edukacyjnej i prawnej Bronisława Piłsudskiego na podstawie dokumentu jego autorstwa pt. *Projekt zasad zarządzania Ajnami z wyspy Sachalin, z krótkimi komentarzami do poszczególnych punktów* oraz podejmowanych przez niego badań nad ludem Ajnu. Celem badań jest też propagowanie wiedzy na temat działalności tego Polaka na terenach krajów Dalekiego Wschodu i analiza najdonioślejszych prac badawczych, kolekcjonujących jego badania, dokonanych przez polskich naukowców.

Metoda badań. Analiza artykułów 23 i 24 dokumentu *Projekt zasad zarządzania Ajnami z wyspy Sachalin, z krótkimi komentarzami do poszczególnych punktów* autorstwa B. Piłsudskiego (Piłsudski, 1991). Analiza i przegląd literatury zagranicznej oraz polskiej dotyczącej działalności B. Piłsudskiego (przede wszystkim prac profesora Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu Alfreda F. Majewicza, a także profesorów Uniwersytetu Wrocławskiego Antoniego Kuczyńskiego oraz Władysława Łatyszewa).

Wyniki i wnioski. Z przeanalizowanego materiału badawczego czytelnik może dowiedzieć się o działalności edukacyjnej i prawnej B. Piłsudskiego. W polskiej literaturze nie ma jeszcze biografii tego Polaka, zaś w niniejszym artykule przedstawione zostały prace uniwersyteckich badaczy, którzy podjęli starania zebrania informacji, przybliżając się swoimi pracami do zanalizowania wielu wątków dotyczących życia brata Józefa Piłsudskiego, aby propagować wiedzę o tym niedocenionym w Polsce badaczu kultur Dalekiego Wschodu.

Słowa kluczowe: Bronisław Piłsudski, Ajnu, prawo, edukacja, Japonia

The pedagogical and legal activity of Bronisław Piłsudski

ABSTRACT

Aim of the research. Presentation of the educational and legal activity of Bronisław Piłsudski based on his documentary entitled *Project of Ainu management rules from the island of Sakhalin, with short comments to individual points* and his research on the Ainu people. The aim of the research is also to propagate knowledge about the activity of this Pole in the areas of Far East countries and to analyse the most valuable research works collecting his research by Polish scientists.

Research method. Analysis of articles 23 and 24 of the document *Ainu management rules project from the island of Sakhalin, with short comments to specific points* by B. Piłsudski. Analysis and review of foreign and Polish literature on the activity of B. Piłsudski (first of all the works of a professor from the Nicolaus Copernicus University in Toruń, Alfred Majewicz, as well as professors from Wrocław University, Antoni Kuczyński and Władysław Łatyszew).

Results and conclusions. The reader can learn about the educational and legal activity of B. Piłsudski from the analysed research material. There is no biography of this Polish man in Polish literature, and this article presents the work of university scientists who made efforts to gather information by approaching their works to analyse many threads about the life of his brother, Józef Piłsudski, to spread knowledge about this underestimated researcher of cultures of the Far East in Poland.

Key words: Bronisław Piłsudski, Ainu, law, education, Japan

WSTĘP

5 grudnia 2017 roku przypadała 150. rocznica urodzin Józefa Piłsudskiego i z tej okazji 2017 rok Uchwałą Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 22 czerwca 2016 r. został ustanowiony rokiem Marszałka Józefa Piłsudskiego, w związku z uznaniem jego wielkich zasług dla Polski, ale także z powodu zbliżającej się setnej rocznicy odzyskania niepodległości przez Polskę (Monitor Polski, nr 0, poz. 633 z 2016 r.). Podczas gdy wszyscy skupiamy swoją uwagę na dokonaniach Józefa Piłsudskiego, zapominamy, że w cieniu tego wybitnego Polaka stoi inny zasłużony rodak – a mianowicie jego o rok starszy brat Bronisław (1866–1918), który będzie bohaterem niniejszego artykułu. „B. Piłsudski – to przykład, że w nawet najbardziej niesprzyjających okolicznościach można znaleźć pasję życia” napisano na stronie internetowej Muzeum Narodowego w Krakowie, z okazji odsłonięcia pomnika B. Piłsudskiego w uznaniu dla jego zasług w Shiraoui na japońskiej wyspie Hokkaido, w obecności Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego Rządu RP w 2013 r. (www.ank.gov.pl). Z tego cytatu płynie bardzo ważne przesłanie, które towarzyszyć będzie temu artykułowi, ponieważ B. Piłsudski nie miał łatwego życia, ani zawodowego, ani rodzinnego. Pomimo serii niefortunnych zdarzeń i niesprzyjającego mu losu stworzył jedyne na świecie dziedzictwo naukowe dotyczącej ludności Ajnów, które wciąż jest innowacyjnym i niepodrabialnym opracowaniem kompletującym informacje na temat kultury, języka i historii tego ludu tu-byłczego na całym świecie. Dokonania brata Marszałka Polski znane są niewielkiemu gronu etnografów, historyków oraz badaczy kultur Dalekiego Wschodu. Z uwagi na to, że na świecie pozostało niewielu Ajnów, a język i kultura ajnuska uznawane są za zagrożone wymarciem, to pozostali badacze owych kultur czerpią korzyści z badań B. Piłsudskiego po dziś dzień (Jelonek, 2017).

Z powodu doniosłości działalności naukowej B. Piłsudskiego, głównym celem autorki tego artykułu jest zmiana sytuacji dotyczącej stanu wiedzy na jego temat oraz propagowanie informacji o jego działalności naukowej, prawnej, społecznej i edukacyjnej. Dodatkowym celem tego artykułu jest też szerzenie informacji o działalności Polaków na obczyźnie i jednocześnie uhonorowanie ich aktywności, by nie uległa ona zapomnieniu.

PRACE ALFREDA MAJEWICZA.

Alfred Franciszek Majewicz był współinicjatorem międzynarodowego projektu badawczego ICRAP (Majewicz, 2016) powstałego w 1982 roku, a którego celem było opracowanie drukowanych, rękopiśmiennych i audiowizualnych materiałów, dotyczących wymarłych lub silnie zagrożonych języków – ajnuskiego, gilackiego, orockiego, ulczyjskiego i nanajskiego oraz kultur ludów posługujących się tymi językami – a zebranymi przez B. Piłsudskiego w latach 1893–1906 i w roku 1910 na Sachalinie i w Japonii (Majewicz, 1984, 2016). A. F. Majewicz jako redaktor naczelny serii anglojęzycznej *The Collected Works of Bronislaw Pilsudski* odpowiedzialny był za przygotowywane 40 lat opracowanie czterech tomów wydawanych od 1988 roku przez wydawnictwo De Gruyter Mouton. Tomy te traktowały o życiu i twórczości B. Piłsudskiego (panda.bg.univ.gda.pl; degruyter.com; Majewicz, 2016):

- Tom 1 zatytułowany *Aborygeni z Sachalinu* – zawiera tłumaczenia na język angielski materiałów polskich, rosyjskich i japońskich dotyczących historii, folkloru, życia gospodarczego, szamanizmu, życia seksualnego i antropologii medycznej, które zostały opublikowane pomiędzy rokiem 1898 i 1936, głównie w lokalnych czasopismach, które dziś są trudno dostępne
- Tom 2 nosi nazwę *Materiały do nauki języka i folkloru Ainu (Kraków 1912)* i zawiera m.in. przedruk edycji krakowskiej słownika ajnuso-angielskiego z 1912 roku
- Tom 3 nosi nazwę *Materiały do nauki języka i folkloru Ainu 2* i został poświęcony wyłącznie materiałom związanym z Ajnami w badaniach B. Piłsudskiego w przeważającej części niepublikowanych wcześniej. Ponadto zawiera on raporty naukowe B. Piłsudskiego o jego wyprawach, kolekcję pięćdziesięciu modlitw ajnuskich oraz teksty i melodie nagrań folkloru. Tom zawiera również liczne ilustracje
- Tom 4 *Materiały do nauki i kultury języka tunguskiego* – Tom ten zawiera unikalne zapisy nagrań ludności Orok (Ulita), języka tunguskiego zanotowanego przez B. Piłsudskiego bezpośrednio od rdzennych informatorów na początku XX wieku na Sachalinie. Zawiera też archiwalne zdjęcia wykonane przez B. Piłsudskiego i reprodukcje jego rękopisów.

Dorobek naukowy A. F. Majewicza jest najdokładniej opracowanym zbiorem źródeł dokumentujących życie B. Piłsudskiego i jego działalność w Azji. Obecnie w zaawansowanym przygotowaniu jest piąty tom opracowywany w ramach konkursu OPUS Narodowego Centrum Nauki z 2012 roku (projekty.ncn.gov.pl). Powyższe prace dostępne są niestety w większości w języku angielskim, a także niemieckim, rosyjskim i francuskim, ale nie w języku polskim. Warto jednak podkreślić, że na polskim rynku wydawniczym w języku polskim dostępna jest książka A. F. Majewicza pt. *Ajnu – Lud, jego język i tradycja ustna*, wydana w Poznaniu w 1984 r., która jest doskonałą pozycją stanowiącą punkt wyjścia do rozważań i do rozpoczęcia analizy języka oraz kultury ajnuskiej, a także wątków związanych z działalnością Piłsudskiego na Dalekim Wschodzie (Majewicz, 1984).

Dzięki powyższym publikacjom czytelnik może zapoznać się z całym dorobkiem naukowym i działalnościami podejmowanymi przez B. Piłsudskiego. Publikacje te gromadzą olbrzymi materiał dotyczący właściwie każdego aspektu jego życia i działalności. Jednakże z racji ogromu źródeł zaproponowanych przez A. F. Majewicza, trudno od razu znaleźć wszystkie interesujące autorkę tego artykułu wątki, dlatego też w tym miejscu warto przeanalizować dorobek naukowy dwóch innych Polaków,

którzy w swoich badaniach i opracowaniach skupili się na dokonaniu analizy działalności pedagogicznej B. Piłsudskiego, co autorka czyni w poniższym podpunkcie.

PRACE ANTONIEGO KUCZYŃSKIEGO I WŁADYSŁAWA ŁATYSZEWA

Warto podkreślić, że mało jest szczegółowych opracowań w języku polskim dotyczących działalności B. Piłsudskiego. Mając w szczególności na uwadze to, że nie opublikowano jeszcze biografii B. Piłsudskiego, autorka niniejszego artykułu pragnie wymienić jeszcze dwóch naukowców, którzy w swoich badaniach prześledzili działalność tego Polaka i scharakteryzowali ją na kartach swoich publikacji naukowych. Z racji tego, że w pracach tych poruszono działalność prawną, etnograficzną, kulturalną i wiele wątków dotyczących innych aspektów życia B. Piłsudskiego, autorka tekstu skupi się wyłącznie na działalności związanej z misją pedagogiczną tego osławionego w Japonii Polaka.

Profesor Uniwersytetu Wrocławskiego Antoni Kuczyński to polski historyk i etnolog, którego głównym tematem badawczym jest historia Syberii oraz zesłanych tam rodaków. Obecnie jest wykładowcą WZNPiE KUL w Tomaszowie Lubelskim, jest autorem ponad 400 publikacji i prowadzi badania archiwalne oraz obserwacje etnograficzne na terenie Kazachstanu, Rosji i Japonii. Główne kierunki jego badań naukowych dotyczą historii, etnologii i nauk pokrewnych w Polsce w okresie XIX i XX wieku, dziejów Polaków na Syberii oraz udziału tego regionu w historii i kulturze polskiego narodu. Jego badania obejmują również zagadnienia dotyczące życia i działalności naukowej B. Piłsudskiego, która w szczególności interesuje autorkę niniejszej pracy (nauka-polska.pl). Na samym początku warto omówić prace A. Kuczyńskiego dotyczące sylwetki i działalności B. Piłsudskiego. Celem wskazania, jak wiele funkcji i ról pełnił B. Piłsudski na katorżniczej wyspie oraz ukazania przebiegu działalności edukacyjnej tego wybitnego Polaka, w niniejszym artykule zostaną przeanalizowane prace A. Kuczyńskiego opublikowane w takich czasopismach naukowych jak m.in. „Niepodległość i Pamięć”, „Lud”, „Etnografia Polska”. Z tych opracowań naukowych wyłania się obraz heroicznej działalności pedagogicznej Bronisława Piłsudskiego (Kuczyński, Łatyszew, 1993).

W swoich artykułach wspomniani badacze opisują szczegółowo życie B. Piłsudskiego na zesłaniu. A. Kuczyński napisał, że „Piłsudski był niepoprawnym optymistą, marzycielem i zatroskanym wędrowcem, wiecznym tułaczem, badaczem kultury ludów Dalekiego Wschodu, działaczem społecznym, który katorżnicze życie przekuł w wartość najtrwalszą” (Kuczyński, 2015, s. 1). Z prac A. Kuczyńskiego można dowiedzieć się, że w 1887 roku za domniemany udział w spisku, jakim był zamach na życie cara Rosji Aleksandra III Romanowa, został skazany na karę śmierci, potem zamienioną w formie prawa łaski na 15 lat ciężkich robót na wyspie Sachalin (Pałasz-Rutkowska, 2013, Kuczyński, 2015). Z kolejnych stron jego artykułów naukowych dowiadujemy się, że następnie w 1903 roku dołączył do grupy etnografów dowodzonych przez Wacława Sieroszewskiego, której celem było zbadanie kultury Ajnów. Zbiory wówczas zebrane, w skład których wchodziły zdjęcia, notatki oraz nagrania wykonane fonografem Thomasa Edisona, stanowią bezcenne źródło informacji na temat kultury Ajnów. Z Ajnami B. Piłsudski spędził łącznie dziewiętnaście lat i – co warte podkreślenia – w tym czasie doskonale poznał i biegle posługiwał się rdzennym językiem tej ludności, czyli językiem ajnuskim, a także poślubił rdzenną Ajnuszkę (Kuczyński, 2015).

W artykule *Bronisław Piłsudski (1866–1918) zesłaniec i badacz kultury ludów Dalekiego Wschodu* z 2015 roku, A. Kuczyński kreśli obraz B. Piłsudskiego jako człowieka z misją, który oprócz badań terenowych włącza się w działalność edukacyjną na rzecz ludności ajnuskiej – zakłada szkoły z elementarnym programem nauczania, w których zawarto naukę pisania i czytania po rosyjsku, a także naukę tradycyjnego rzemiosła. Odwiedzając położone w głębi lasu osady tubylcze, nawiązywał on kontakty z naczelnikami rodów, uczestniczył w ceremoniach i obrzędach, co następnie skrupulatnie opisywał. Ogromna wiedza i bogate doświadczenie wynikające z obcowania z ludnością ajnuską spowodowało, że gubernator wyspy M. I. Łapunow zlecił mu w 1899 roku opracowanie aktu prawnego regulującego status prawny tej ludności (Piłsudski 1991, Kuczyński 2015). Opracowany przez B. Piłsudskiego akt nosił nazwę *Projekt zasad zarządzania Ajnami z Wyspy Sachalin z krótkimi komentarzami do poszczególnych punktów* (Piłsudski, 1991). To dzięki wieloletnim staraniom A. Kuczyńskiego w celu udokumentowania dorobku B. Piłsudskiego, autorka może w niniejszym artykule przywołać oryginalną treść tego aktu prawnego.

Z kolei z artykułu *O działalności pedagogicznej Bronisława Piłsudskiego (prezentacja źródła)*, który został napisany wspólnie przez A. Kuczyńskiego i W. Łatyszewę, wyłania się obraz B. Piłsudskiego jako nowatorskiego prawnika z misją pedagogiczną, albo odwrotnie – wybitnego pedagoga z prawniczą misją, którego właściwie jedynym celem jest polepszenie sytuacji Ajnów. Nawiązując właśnie do tych prac naukowych, autorka artykułu przedstawi działalność pedagogiczną i prawną B. Piłsudskiego (Kuczyński, 1993).

PROJEKT ZASAD ZARZĄDZANIA AJNAMI

Projekt zasad zarządzania Ajnami z Wyspy Sachalin z krótkimi komentarzami do poszczególnych punktów autorstwa B. Piłsudskiego składa się z dwudziestu ośmiu rozbudowanych artykułów prawnych, z bogato opracowanym przez B. Piłsudskiego komentarzem wyjaśniającym potrzebę ich istnienia oraz określony zamysł autora *Projektu* (Piłsudski, 1991). W wspomnianym akcie prawnym autor opisał instytucje prawne, rolę i ustrój prawny samorządu tubylczego oraz scharakteryzował podstawowe prawa tej ludności. Projekt ten został stworzony na fundamencie pozyskanej przez B. Piłsudskiego wiedzy i wieloletnich obserwacji na temat Ajnów. Twórca opracowując projekt wyodrębnił pięć części, które można dostrzec w treści tego dokumentu. Pierwsza omawia administrację samorządu ajnuskiego, druga kwestie dotyczące finansów i ubezpieczeń, trzecia opisuje prawa i obowiązki osób wchodzących w skład samorządu, a ostatnie dwie dotyczą kwestii przepisów prawa karnego oraz prawa do edukacji. I ten ostatni fragment niniejszego aktu prawnego jest w niniejszym artykule dla autorki najistotniejszy, gdyż pokazuje, jak przenikliwy umysł, ogromną wiedzę i zmysł obserwacji posiadał ten niedoszły prawnik i etnolog samouk (Kuczyński, Łatyszew, 1993). B. Piłsudski miał nadzieję, że jego propozycje dotyczące kwestii własności ziemskiej, opieki zdrowotnej, szkolnictwa, sądownictwa i praworządności wpłyną korzystnie na poprawę życia Ajnów, zaś same regulacje, które stworzył miały na celu zmienić dotychczasowe rosyjskie uregulowania pochodzące z 1822 roku. Plany wprowadzenia niniejszego rozwiązania prawnego dla ludności ajnuskiej pokrzyżował wybuch wojny rosyjsko-japońskiej i zajęcie Sachalina przez Japończyków (Piłsudski, 1991).

DZIAŁALNOŚĆ EDUKACYJNA BRONISŁAWA PIŁSUDSKIEGO

W końcowych uregulowaniach *Projektu zasad bytu i zarządzania Ajnami* B. Piłsudski omówił szczegółowo swoją wizję prawa do edukacji i za pomocą dwóch artykułów, a mianowicie art. 23 oraz 24, wprowadził obowiązek szkolnictwa (Piłsudski, 1991; Kuczyński, Łatyszew, 1993). Każdy z tych artykułów prawnych został opatrzony przez niego wnikliwym i wyczerpującym komentarzem. W tym miejscu należy je omówić, gdyż zasługują one na szczególną uwagę.

Zgodnie z treścią artykułu 23 w każdej gminie powinna znajdować się co najmniej jedna szkoła podstawowa, która kształciłaby zawodowo w kierunku ciesielstwa, stolarstwa, kowalstwa, ogrodnictwa, rolnictwa oraz rybołówstwa. Tu autor podkreślił, że oświata powinna być finansowana przez państwo. Szkoły powinny mieć świecki charakter i uczyć praktycznego zawodu. Ponadto zaznaczył, że z powodu różnych warunków życia i edukacji ajnuskie dzieci i dzieci Rosjan winny uczyć się pisania i czytania osobno, ponieważ ajnuskie dzieci nie znają języka rosyjskiego. Szkoła powinna znajdować się na terenie zamieszkania ajnuskiej ludności, aby ich dzieci mogły się z nią identyfikować i uznawać za własną (Piłsudski, 1991, Kuczyński, Łatyszew, 1993).

Zgodnie z treścią artykułu 24 nauczanie szkolne powinno być obowiązkowe zarówno dla chłopców, jak i dziewcząt, czym twórca projektu wskazuje, że doniosłym elementem edukacji jest równouprawnienie płci. W komentarzu do niniejszego artykułu prawnego Piłsudski podkreśla, że istnieje prawdopodobieństwo, że nauczaniu dziewcząt społeczność może sprzeciwić się ze względu na przesąd, jakoby „kobiety pozostały gorszą połową rodzaju ludzkiego” (Piłsudski, 1991, s. 104). Jednakże Piłsudski podkreśla, że należy wszelkimi sposobami walczyć z tymi uprzedzeniami. Jako jeden ze sposobów wskazuje na fakt, „że nauczycielami powinny być także kobiety, co spowodowałoby, że więcej dziewcząt wyraziłoby chęć uczestnictwa w zajęciach szkolnych. Z powodu tego, że umiejętność czytania i pisania ludność tubylcza Ajnów uważała za zaletę, autor projektu uznał, że jeżeli ogłosi się, że po zakończeniu szkoły przez chłopców nie będzie następowało powołanie do wojska, to będzie to krok sprzyjający podjęciu przez nich nauki. Pozytywnym efektem kształcenia będzie przede wszystkim poprawa warunków bytu tego ludu” (Piłsudski, 1991, s. 104).

Artykuł 24 koresponduje z artykułem 11, dotyczącym służby wojskowej. Zgodnie z treścią artykułu 11 wszyscy Ajnowie są zwolnieni ze służby wojskowej. Jednakże w komentarzu do tego artykułu B. Piłsudski zaznacza, że ważne jest by służba ta była nieprzymusowa, gdyż obowiązek ten odstraszał i powstrzymywał wielu Ajnów przed posyłaniem dzieci do szkoły. Wynikało to ze związanej z przeszłością wizji okrutnej wojny i powodowało, że nikt nie chciał podejmować tej służby z obawy przed okrucieństwami konfliktu zbrojnego (Piłsudski, 1991). Ponadto szkoła miała edukować prawnie, co niewątpliwie miało się przyczynić do wyrobienia prawie nieistniejącej dotąd postawy obywatelskiej – w tym np. obowiązku płacenia podatków. Oprócz tego Piłsudski podkreślił w art. 13, że podatki najlepiej byłoby ściągać z działalności produkcyjnej przynoszącej dochód, np. z łowiectwa morskiego, ponieważ słyszał od niektórych przedstawicieli plemienia, że chętnie zgodziliby się na potrącenie podatku od dochodu ze sprzedaży morskich produktów na fundusz szkolny (Piłsudski, 1991). W treści art. 18 zawarł zaś rolę jaką utworzony samorząd lokalny miałby spełnić w zakresie wychowania w trzeźwości i przeciwdziałania alkoholizmo-

wi, którą opisał w następujący sposób: „kadry towarzystw trzeźwości wzbogaciłyby się o absolwentów szkół, wychowanych w duchu walki z pijaństwem, posiadających rozwinięte zamiłowanie do korzystania z rozrywek kulturalnych na wyższym poziomie. Członkom wspomnianych towarzystw należałoby umożliwić odbywanie kształcących podróży chociażby do pobliskich miast syberyjskich. Ajnowie z dawnych jeszcze czasów zachowali pasję do dalekich podróży” (Piłsudski, 1991, s. 101).

Na podstawie analizy art. 11, 18, 23 i 24 rzeczonego aktu prawnego można zauważyć, że jego autor doskonale znał potrzeby i problemy ludności ajnuskiej i stworzył ustawę, która mogła wprowadzić do obiegu prawnego prawa i obowiązki rozwiązujące wiele problemów tejże ludności. Stworzenie tak wszechstronnego i szczegółowego dokumentu prawnego świadczy o uzdolnieniach prawniczych i socjologicznych Piłsudskiego, a także o ogromnej wiedzy tego człowieka, zarówno w sferze prawa podatkowego, oświaty i ochrony zdrowia, jak i kontekstu społeczno-politycznego położenia tego ludu. W. Łatyszew najdobitniej potwierdził to w komentarzu do *Projektu zasad zarządzania Ajnami*, gdzie napisał, że „cała działalność B. Piłsudskiego, skierowana na polepszenie sytuacji małych liczebnie ludów, wywoływała głęboki szacunek wśród współczesnych uczonych oraz postępowej inteligencji. Ajnowie ufali mu bezgranicznie, słusznie widząc w nim swego obrońcę. Dowiódł tego po wielokroć angażując się w rozwikłanie wielu trudnych dla nich spraw” (Piłsudski, 1991, s. 107).

PODSUMOWANIE

Przedstawiony w artykule dorobek naukowy profesora A. F. Majewicza, A. Kuczyńskiego i W. Łatyszewa wskazuje, jak wybitnym, a niedocenionym w Polsce samoukiem-etnografem, prawnikiem i pedagogiem Dalekiego Wschodu był B. Piłsudski. Wszystkie źródła stworzone przez niego stanowią fundament do rozmaitych badań i analiz, a dzięki działalności polskich naukowców stają się one coraz bardziej dostępne szerszemu gronu odbiorców i tym sposobem przyczyniają się do propagowania wiedzy o wybitnych, ale zapomnianych postaciach świata nauki. Po dziś dzień dorobek B. Piłsudskiego budzi szacunek i podziw.

Nad ludnością ajnuską badania prowadzili w XIX i XX wieku również John Batchelor oraz Lev Sternberg (Akulov, 2015). J. Batchelor, jako misjonarz i pastor, swoją uwagę skupił głównie na działalności misyjnej oraz przekładzie na język ajnusi Nowego Testamentu, psalmów oraz legend ajnuskich, które opublikował m.in. w książkach *The Ainu and Their Folklore* z 1901 r. oraz *Specimens of Ainu Folklore* z 1888 r. (Batchelor, 1932). Lev Sternberg, podobnie jak B. Piłsudski, został skazany za antycarską działalność. Swoje obserwacje nad ludnością Niwchów, Oroków i Ajnów opisał w książkach *The Ainu Problem* z 1929 r. oraz *The Inau cult of the Ainu* z 1906 r. Warto podkreślić, że to właśnie Sternberg wprowadził Piłsudskiego w tajniki pracy etnografa. Jednakże badania tych dwóch autorów skupiały się przede wszystkim na aspektach kulturowych i językowych, podczas gdy B. Piłsudski analizował tę kulturę globalnie – pod względem prawnym, kulturowym, etnicznym, językowym itd. Od tamtych badań minęła prawie dekada, jednakże mając na uwadze, że kultura Ajnów jest na wymarciu, wspomniany dorobek naukowy B. Piłsudskiego jest jedynym tak kompletnie pozyskanym i doskonale zachowanym materiałem badawczym na temat

tej kultury, który wciąż może być wszechstronnie analizowany przez innych badaczy (Mattissen, 2003).

Na końcu warto podkreślić, że sam B. Piłsudski pisał tak: „czuję się Polakiem, za granicą jestem nawet podziwianym Polakiem, a dla swoich jestem zupełnie niepotrzebną rzeczą, najwyżej żebrakiem, który kęsek chleba może wyprosić!” (Kuczyński, 2015, s. 69). Słowa te świadczą o tym, że mimo swoich zasług nie był, ale i wciąż nie jest, docenianym naukowcem w Polsce. Bardzo często mówi się, że jest on bardziej znany w Japonii – gdzie doczekał się nawet odsłonięcia swojego pomnika (Duch, 2013) – niż w naszym kraju, dlatego też sytuację tę należy zmienić i propagować wybitne osiągnięcia tego Polaka.

BIBLIOGRAFIA

1. Piąty tom *Collected Works of Bronisław Piłsudski (CWBP-5): Materials for the Study of the Nivhgu Language and Folklore* [Zebrane prace Bronisława Piłsudskiego (CWBP-5): Materiały do nauki języka i folkloru Nivhgu] – projekt finansowany przez Narodowe Centrum Nauki, opis projektu. Pobrane z: <https://projekty.ncn.gov.pl/index.php?s=2687>.
2. Akulov, A. (2015). The closure of corpok-kur problem or once again on relationship between Jōmon and Ainu [Koniec problemu corpok-kur i jeszcze raz o związku między Jōmonem i Ainu]. *Cultural Anthropology and Ethno-semiotics*, 1 (2), 17-31.
3. Archiwum Narodowe w Krakowie. *Japońskie szlaki Bronisława Piłsudskiego*. Pobrane z: <http://www.ank.gov.pl/wystawy-i-galerie/japonskie-szlaki-bronislawa-pilsudskiego>
4. Batchelor, J. (2007). *Specimens of Ainu Folk-lore* [Specyfika ludowej tradycji Ainu]. Pobrane z: <http://www.sacred-texts.com/shi/safl/index.htm>
5. Batchelor, J. (1932). The Ainu bear Festival [Festiwal niedźwiedzi w Ainu]. *Transactions of the Asiatic Society of Japan*, 9 (2), 37-43.
6. Duch, W. (2013). *W Japonii odsłonięto pomnik Bronisława Piłsudskiego*. Pobrane z: <https://historia.org.pl/2013/12/11/w-japonii-odslonieto-pomnik-bronislawa-pilsudskiego-video/>.
7. Jelonek, B. (2017). *Fenomen badań naukowych Bronisława Piłsudskiego*. Pobrane z: <https://kurierhistoryczny.pl/artukul/fenomen-badan-naukowych-bronislawa-pilsudskiego,199,5.12.2017>.
8. Jelonek, B. (2017). Problematyka prawna Ajnów w Japonii – badania Bronisława Piłsudskiego i sprawa Nibutani Dam. *Acta Erasmiana XV*, 109-124.
9. Kuczyński, A. (2015). Bronisław Piłsudski (1866–1918) – zesłaniec i badacz kultury ludów Dalekiego Wschodu. *Niepodległość i Pamięć*, 22, 2 (50), 7-93.
10. Kuczyński, A., Łatyszew, W. (1993). O działalności pedagogicznej Bronisława Piłsudskiego (prezentacja źródeł). *Etnografia Polska*, XXXVII, 29-44.
11. Majewicz, A. F. (1984). *Ajnu - Lud, jego język i tradycja ustna*. Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM.
12. Majewicz, A. F., Majewicz, E. (2016). Przekraczać granice dyscyplin – 40 lat prac nad dziełami zebranymi Bronisława Piłsudskiego. *Bulletin De La Société Polonaise De Linguistique* [Biuletyn Polskiego Towarzystwa Językoznawczego], LXXII, 59-81.
13. Majewicz, A. F. (1983). *Dzieje badań nad Ajnami*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Iskry.
14. Mattissen, J. (2003). *Dependent-head Synthesis in Nivkh: A Contribution to a Typology of Polysynthesis* [Synteza zależnej głowy w Nivkh: przyczynienie się do typologii polisynntezy]. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
15. Pałasz-Rutkowska, E. (2013). Polska Bronisława Piłsudskiego a Japonia, W: K. Inoue (red.), *Pōrandō no Ainu kenkyūsha Piusutsuki no shigoto* (ss. 25-41) [Dzieło Piłsudskiego, polskiego badacza Ajnów]. Sapporo: Pōrandō Bunka Kyōkai, Hokkaidō Daigaku Surabu Kenkyū Sentā.
16. Piłsudski, B. (1991). Projekt zasad zarządzania Ajnami z wyspy Sachalin. Z krótkimi komentarzami do poszczególnych punktów. *LUD*, 74, 95–109.
17. *dr hab. Antoni Kuczyński*. Pobrane z: http://nauka.polska.pl/#/profile/scientist?id=21437&_k=u3li3j
18. *Bronisław Piłsudski*. Pobrane z: <http://panda.bg.univ.gda.pl/ICRAP/pl/institutions.html>.
19. Uchwała Sejmu RP z dnia 22. 06. 2016 r. w sprawie ustanowienia roku 2017 rokiem Marszałka Józefa Piłsudskiego. *Monitor Polski - rok 2016, nr 0, poz. 633 z dnia 2016-07-08*.